

KALENDARIUM ŻYCIA PIOTRA WYSOCKIEGO

- 1797 - 10 września - w Winiarach k. Warki urodził się Piotr Jacek Wysocki.
- 1806 - Wysocki przenosi się wraz z rodzicami do majątku Pawłowice pod Prażmowem w grójeckim, gdzie ojciec obejmuje kolejny majątek ziemski w dzierżawę.
- 1808 - Umiera ojciec Piotra Wysockiego, matka oddaje syna pod opiekę wuja, który nie zamierza go jednak kształcić.
- 1810 - Starszy brat Piotr - Józef, pracujący w administracji wojskowej Księstwa Warszawskiego, ściąga Piotra do Warszawy i oddaje na naukę do słynnej szkoły Pijarów przy ul. Długiej.
- 1814 - Brat Piotra traci pracę i nie może już dłużej łożyć na kształcenie. Piotr wraca na wieś do matki i pracuje na roli.
- 1818 - 10 grudnia - Piotr Wysocki ochotniczo wstępuje do wojska i rozpoczyna służbę jako kadet w pułku grenadierów gwardii.
- 1819 - Umiera matka Piotra Wysockiego.
- 1820 - lipiec - Wysocki otrzymuje awans na sierżanta i dostaje przydział na instruktora musztry.
- 1824 - Piotr Wysocki dostaje skierowanie do Szkoły Podchorążych Piechoty w Łazienkach warszawskich.
- 1827 - 29 maja - Wysocki dostaje awans na podporucznika.
- 1827 - wrzesień - Wysocki dostaje stały przydział do kadry Szkoły Podchorążych jako instruktor musztry.
- 1828 - 15 i 16 grudnia - W mieszkaniu Wysockiego miały miejsce dwa zebrania z udziałem 9 młodych wojskowych, w czasie których postanowiono powołać do życia konspiracyjne Sprzysiężenie Podchorążych, którego celem było: wywołanie powstania zbrojnego, oddanie władzy Sejmowi, który ogłosi niepodległość Polski w granicach zaboru rosyjskiego. Sprzysiężenie Podchorążych było pomyślane jako organizacja elitarna. Tylko sam Wysocki miał decydować o przyjmowaniu nowych członków.
- 1830 - Latem do Sprzysiężenia przystąpił ppor. Józef Zaliwski ze skupioną wokół niego grupą prącą do powstania. W tym momencie spisek liczył już około 200 samych tylko wojskowych nie licząc cywilów.
- 1830 - wrzesień - Do Sprzysiężenia przystępują młodzi literaci i dziennikarze: Maurycy Mochnacki, Seweryn Goszczyński i inni. Dalej dołączają studenci.

- 1830 - Policja odkrywa spisek - 12 listopada mają miejsce pierwsze aresztowania wśród studentów i innych cywilnych uczestników spisku oraz podoficerów. Po spotkaniu Komitetu Sprzysiężenia z Joachimem Lelewalem, wyznaczono datę wybuchu powstania dzień 10 grudnia 1830r.
- 1830 - 27 listopada spiskowcy dowiedzieli się, że Konstanty, pod presją Cara, zgodził się na aresztowania wśród oficerów, podchorążych i polityków z Lelewalem na czele, w celu rozbicia Sprzysiężenia co spowodowało przyspieszenie wybuchu powstania.

POWSTANIE LISTOPADOWE

ROK 1830

- 29 listopada - w poniedziałek, o godzinie 18 wybuchła Powstanie Listopadowe. Sygnałem do wystąpienia miał być wywołany przez spiskowców pożar starego browaru na Solcu. Znak był jednak mało widoczny. Zamach na Konstantego nie udał się, książę uszedł z Belwederu cało. Podchorążowie posuwający się ku ulicy Wiejskiej zostali tam otoczeni przez kawalerię rosyjską, ale Wysocki, świetny i trzeźwy dowódca, poprowadził zwycięski kontratak. Wróg w „bitwie łażenkowskiej” był 15-krotnie silniejszy, a mimo to powstańcy przebili się do centrum. Pod Arsenalem, gdzie dotarli podchorążowie, trwał bój kilku kompanii 4 i 5 pułku piechoty oraz ludu Warszawy z wojskiem rosyjskim. Po zdobyciu zbrojowni, Wysocki i Zaliwski pozwolili ludowi się uzbroić. Całą noc szukano kandydata na wodza powstania. Tylko część wojska opowiedziała się po stronie powstańców. Postawa dowództwa była jednolicie przeciwna.
- 5 grudnia - Dyktatorem powstania ogłosił się Józef Chłopicki.

ROK 1831

- 18 stycznia - gen. Chłopicki złożył dyktaturę, a w tydzień później Sejm Królestwa Polskiego zdetronizował Cara Mikołaja I. Naczelnym wodzem powstania mianowano nieudolnego księcia gen. Michała Radziwiłła.
- 25 stycznia - Po ustąpieniu Chłopickiego Piotr Wysocki zostaje awansowany na kapitana.
- Początek lutego - Wysocki został oddelegowany do 7 pułku piechoty, w szeregach którego rozpoczął swój szlak bojowy. W rozpoczynającej się po wkroczeniu wojsk carskich do Królestwa wojnie Polsko - Rosyjskiej Wysocki osłania odwrót gen. Franciszka Żymirskiego przez rzekę Liwiec.
- 17 lutego - Wysocki walczy w bitwie pod Dobrem.
- 25 lutego - Wysocki walczy pod Grochowem.
- Początek marca - Nowy wódz naczelny gen. Jan Skrzynecki odznacza Piotra Wysockiego złotym krzyżem wojskowym i wysyła go z trudną misją kontrolną do samowolnego

momentami, zwycięzcy w bitwie pod Stoczkiem, gen. Józefa Dwernickiego.

- Kwiecień - Piotr Wysocki już jako major, bierze udział w nieudanej wyprawie Dwernickiego na Wołyń, wraz z dowódcą i ocalałymi żołnierzami przekracza granicę Galicji gdzie zostaje internowany przez Austriaków. Po drodze do obozu docelowego na Morawach ucieka do Królestwa.
- 25 maja Wysocki zostaje mianowany dowódcą organizującego się 10 pułku piechoty.
- 15 sierpnia - Lud stolicy wznieca żywiołowy bunt, dopuszcza się samosądów na podejrzanych o zdradę i szpiegostwo oficerach i szpiclach.

Piotr Wysocki stacjonuje w tym czasie na warszawskiej Woli, cierpi na ostre zapalenie spojówek. Siły polskie liczyły 35 tys żołnierzy i 192 działa. Wojska cerskie były dwukrotnie liczniejsze i dysponowały aż 360 armatami.

- 6 września - Natarcie rosyjskie poszło na Wolę. Wystąpiły błędy w koordynacji. Piotr Wysocki bije się dzielnie. Przedziera się z jednym ze swych batalionów na najbardziej zagrożony odcinek. Zostaje ranny i złożony po opatrzeniu w kościele wolskim, następnie zostaje wzięty do niewoli, niezwłocznie zidentyfikowany i natychmiast oddzielony od reszty jeńców.

Piotr Wysocki, podobnie jak inni żołnierze powstania listopadowego pochwyceni przez Rosjan, nie byli traktowani jak jeńcy, lecz jak buntownicy. Bohater Nocy Listopadowej był więc traktowany jako więzień stanu. Po zaleczeniu ran w lazarecie ujazdowskim został wywieziony po kilku tygodniach do Bobrujska, gdzie siedział w twierdzy zakuty w kajdany.

- 1831 - 28 października - Wysocki stanął przed sądem polowym złożonym z oficerów rosyjskich i nazajutrz został skazany na karę śmierci przez ćwiartowanie. Sposób wykonania kary zamieniono na śmierć przez powieszenie. Decyzją Cara Mikołaja I wyrok unieważniono.

Wysockiego przekazano do dyspozycji pogromcy powstania feldmarszałka Paskiewicza. Car chciał bowiem, aby proces Wysockiego miał charakter pokazowy i odbył się w Warszawie w miejscu wybuchu „buntu”.

- 1832 - W początkach roku przewieziono Wysockiego do Zamościa.
- 1832 - W listopadzie przewieziono Wysockiego do Warszawy gdzie przykuto go do ściany w cieszącym się złą sławą więzieniu śledczym na Lesznie.

W śledztwie chronił innych uczestników Sprzysiężenia Podchorążych i całą „winę” za jego działalność brał na siebie. Zachowywał się niezwykle godnie.

- 1833 - 30 września - rozpoczyna się przewód sądowy w procesie Piotra Wysockiego i

towarzyszy. W ostatnim słowie Wysocki, spodziewając się najgorszego po tym co dotychczas przeszedł mówił m.in. „Nie spodziewam się za moje czyny otrzymać żadnej łaski ani darowania winy mojej”.

- 1834 - 4 lutego - Zapada wyrok na Wysockiego wydany przez 9 sędziów, w tym 5 Rosjan i 4 Polaków. Skazano go ponownie na śmierć przez powieszenie.
- 1834 - 13 lutego - Wyrok stał się ostateczny i prawomocny. Skazany odmówił podpisania podania do cara o łaskę.
- 1834 - 16 września - Car licząc się z niechętną kaźnią powstańców listopadowych opinią publiczną w Wielkiej Brytanii i Francji zamienił wyrok Wysockiemu na karę 20 lat ciężkich robót na Syberii. Skierowano go do Aleksandrowska, leżącego 70 km. na wschód od Irkucka.
- 1837 – Wysocki wraz z innymi więźniami próbuje ucieczki. Jednakże, zdradzony przez uczestniczącego w przygotowaniach współwięźnia - szpicla, wpada podczas ucieczki na zastawioną na rzece Angarze pułapkę. Za próbę ucieczki zostaje postawiony przed sądem wojskowym i skazany na przedłużenie katorgi o 3 lata i wymierzenie 1000 pałek. Po dojściu do zdrowia stanął do pracy, przykuty do taczki, w kopalni rudy w Akatui, w kraju nerczyńskim.
- 1840 - Wysocki uzyskał zezwolenie na „wolne” osiedlenie się w Akatui. Zajmował się uprawą roli i wyrobem mydła. Zarobione pieniądze rozdawał znajdującym się w potrzebie katorżnikom polskim.

Co roku w dniu 29 listopada zbierali się w jego domku liczni zesańcy, przybywający tu nawet kilkaset kilometrów. Śpiewano wówczas pieśni narodowe, modlono się o powrót „na Ojczyzny łono”, recytowano poezje wieszczów.

- 1850 - Wysockiego przeniesiono do miasta Czyta.
- 1857 - 24 lipca - Generał - gubernator kraju zabajkalskiego wydał Piotrowi Wysockiemu paszport i zezwolenie na powrót do Królestwa Polskiego. Wysocki miał wówczas 60 lat.
- 1857 - październik - Wysocki stanął w leżącym na granicy Królestwa Polskiego Terespolu, gdzie oznajmiono mu, że nie ma prawa zamieszkania w Warszawie i musi oświadczyć się, gdzie chce osiąść. Wybrał Warkę - miejsce urodzenia.
- 1857 - 27 października - Wysocki pojawił się w Warce.

Pogrążył się w samotności. Czytał, spacerował z dala od ludzi. Raz w miesiącu musiał stawiać się na posterunku żandarmerii w oddalonej o ok. 20 km od Warki Górze Kalwarii, dokąd chodził pieszo. Prowadził bardzo skromny żywot. Odrzucił bowiem oferowaną mu przez władze rosyjskie emeryturę. W tej sytuacji obywatele ziemscy z okolicy postanowili zabezpieczyć mu choćby podstawy egzystencji materialnej. W tym celu ze składek, za sumę 1500 rubli, kupili 40 morgów ziemi jako wieczystą dzierżawę od miasta Warki , tzw.

wójtostwo, na które oprócz gruntu składały się skromne drewniane zabudowania. Wysocki choć na pozór jeszcze silny, nie radził sobie z prowadzeniem gospodarstwa, więc podjął pół domu małżeństwu miejscowego murarza Tabaczyńskiego, w zamian za pomoc w gospodarstwie i w domu. Piotr Wysocki w Warce był szanowany. Przyjaźnił się z miejscowymi proboszczami. Czasem bywał z wizytą we dworach tutejszych ziemian. Nazywano go powszechnie „Pułkownikiem”.

Od końca lat 60. Piotr Wysocki, podupadając coraz bardziej na zdrowiu, stara się o zgodę władz carskich na osiedlenie się w Warszawie.

- 1874 - uzyskawszy zgodę na wyjazd do Warszawy Wysocki sprzedaje swoją dzierżawę za 3300 rubli.
- 1875 - 6 stycznia – Wysocki umiera zanim jeszcze zdołał opuścić Warkę.

Pochowano go na miejscowym cmentarzu z udziałem wielu osób z całego Królestwa, które przybyły na pogrzeb mimo szykan policyjnych i przeszkód Gazety warszawskiej, która o śmierci nie pisała. Inaczej w zaborze pruskim i w Galicji, gdzie młodzież przez miesiąc nosiła symboliczną żałobę po bohaterze - białą różę na czerwonym tle, umieszczoną na sercu i gdzie ukazały się prasowe nekrologi, a w kościołach odprawiono nabożeństwa za spokój jego duszy.